

ТӨВРЭЭН ЧУРТКА 5 МИЛЛИОН ПУД

Тарааны бээр дээш!

БҮГҮ ЧУРТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 193 (4163), 1958 ч. сентябрь 28, воскресенье | Өртээ 20 коп.

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЛАРЫ

Бүгүнегө хөй-ле тараа килер деп боттарынны баштай алган социалистик хүлээгелерини областын көздөнийн ажил-ишчилери бо чылын алдарына-биле күөсеткен дугайында дынадыг областын бүгү ажилчы чоннарын аажок өөрткен. Бүгүнегө тараа дузаар болгаш садар талазы-биле бирги хүлээгел бо чылын сентябрьны 20-ге чедир 144,4 хуу күөсеттинген. Ам областын колхозтары баштайгы алган хүлээгелден амыр тараа дузаарын үргүлчүлөшкөөн.

Бүгүнегө тараа садарынны баштайгы планын областын ниятчан-биле күөседирине Би-Хем, Каа-Хем болгаш Таңды районнарын кедээ ажил-ишчилери уаг салымшынын ийргенени областын партия организациязы, бүгү ажилчы чоннары өөрүштүктү демдеген турар. Ол ышпаш дүжүт ажаап алымшынында да ызымак амырлар, ошаншаан участкаларында боттарынны нормаларын амыр күөседир турар мурнакчыларга бо хүнерде ниг байыр чедирип, ам-даа уаг чедирипкени-неринг болурун оларга күөп турар бис.

Областа эки дүжүтү өөренип көрөш база бүгүнегө 1.400 муң пуд тараа садар дөң Каа-Хемдин колхозчуларынын, 1 миллион пуд тараа садар дөң Таңды районун ажил-ишчилеринин патриотчу саналын деткешиваан, областа бо чылын күөсеткен 5 миллион пуд тарааны октябрьны 10-га чедир садан болурун СЭКП обкомунун бюросу болгаш облуккомун шийтирилген. Бо болза, областын ажилчы чоннарынны күөне мурунуга чаа хүлээгел болур. Ам бүгү ажил бо хүлээгелни күөседирине чыгырткан турар ужурул.

Он ийди Таңды, Каа-Хем районнарын ажил-ишчилери боттарынны мурнундагы хүлээгелни эле көрүп, ам чаа хүлээгел алгаш, областын тараажыларына кыйгырыг үндүргөн.

Ажил-агыл болгаш политика талазы-биле аажок уаг ужу-дузалык бо айтырыгын шийтирилээрине чер-черде партия, совет, профсоюз болгаш комсомол организацияларынын тараажылар ортузунга чорудуу турар политиктиг, организацион болгаш культура-массалык амырларын шийтирилг ролду ойнар.

Бо чылым сентябрь 20-де медээ дузаар аларга областа ам-даа 48 муң гектар тараа културалары кестинмөөн, кестинген тараа култураларынны 57 амыр хуузу бастурушкан. Барын-Хемчик, Бай-Тайга, Сут-Хөл, Чөөн-Хемчик, Эрзин, Тес-Хем болгаш өвүр районнарын колхозтарында дүжүт ажаап алымшынын ош хожуулан турар. Ичингаш дүжүт ажаап алымшынына моон сонгаар бичи-даа оожурган черде болбайын үстүнде фактылар чугаалан турар-дыр.

Тараа дөң демиселдег темпизин биче-даа кошлатпас дөң партия районнары бо хүнерде тараажылар ортузунга организацион, политиктиг болгаш культура-массалык амырларын күөседирине ужурул. Бирги өөлчөгө чер-черлерде байдалдарын райком тодарай билер чорук чугула. Кызыл-Мазалык болгаш Чадаана машина-трактор станцияларынын коллективтери, ылыгы оларын директорлары өшөр

Гудков, Моисеев олар техниканы ажаап алымшыны багай белегелген болгаш ажил үезинде болуу турар чедирини дүрген чыдаар дугайында оперативтиг кемчелер албай турарын хөй фактылар теречиле турар.

Кызыл-Мазалык МТС-тин «Кызыл туу» колхозта амырлар турар үш комбайнары чоокта чаа-ла үрелеткен, ийи конукта үзөлөөн амыр чок аваа турган. Ажаап алымшынын техникаларынны үрелер чоруктары ол районун өскө-даа колхозтарында ам-даа бар. Шап ылымг байдалдары болдурус, чедирини оперативтиг чыдаар дугайында районун ап турар кемчелери амырларга көзүбейи турар. Тарааны аңгылап ажаап амыр демиселдег органы «Барыс» совхоз өкии амырлар, тараа дөң демиселде уаг чедирини чедип алган. Районун бир ажил-агылында мурнакчы дуржуулаган өскө ажил-агыларга непередир дугайында районун дуртур черлери кемчелер албай турарынны чыдагыны чер-ле билдирмес. Бир өвөө ол органы райкомун талазынды шудургу непереткен, районун колхозтарында калбаа-биле ажил-агылар хандырган турган болза, районда дүжүт ажаап алымшынын темпизин амыр байдалдан ыраа-та бедире турар ийи.

Ам хар дөңгөр бажында чаапкан, харын чамдыкта иштики чергерже-даа килр чаап турар апарган, соок агаздорунин демдестери кестип келген. Ичингаш тарааны кезерин, бастырынын, өөртүгүрүн болгаш күрүнегө садарын агаар бойдустан канын-даа байдалында, хүндүс-даа, дүне-даа чорудар херек. Сыгыт тарааны хар алдыне кирибес дөң бүгү-ле кемчелерин алары чугула.

Дүжүт ажаап алымшынында организацион чок чоруттар чамдык черлерде ам-даа бар. Чижээ, Каа-Хем районун «Бургангар» колхозунун 700 хире гектар черинде тарааны тавычпай кезип каан, 500 хире гектарда тараа сымында турбушкан, а мында амырлар турар 6 комбайн-нардан тараа өөртүгүрү-биле чугуа ийи автомашина берип каан, чамдыкта оларын бирези бедир амырларын баар, ооң ужурунда комбайнар амаа турар ужурга тараажыларын механикаторлар конукт конулан турарлар. Бо мында чоруту болдурус дугайында колхозтун партия организациязы кемчелер албай турары канчан-даа шын өвөө.

Күрүнегө 5 миллион пуд тарааны садар дөң төөгүлүг болгаш алдарыг хүлээгелни күөседир дөң социалистик чарышты колхоз, совхозтар аразында, колхозчулар, механикаторлар аразында бо хүнерде калбаргы чорук чугула. Тараа дөң амырлар турар ийи, бригада бүрүз тодарай чаа хүлээгелни алган турарын чедип алыр болгаш оон түндөйин үргүлчү үлдүрү турар ужурул.

Бистин областын кедээ ажил-ишчилери, механикаторлары, дүжүт ажаап алымшынында амырлар турар студенттер, хоорайнын, район төптөрүнүн чурттаачылары бедиртен чаа хүлээгелни күөседирине боттарынны күжүн харамшамас болгаш ол хүлээгелге база-ла чедирипкенин күөсеттинген турарына биче-даа чыганын турбас. Ол болза, СЭКП-нин ХХI съездинге бистин уаг белевине болур.

Тыва автономнуг областын көдээ ажил-агынын бүгү ажилдакчыларына

Таңды, Каа-Хем районнарын эр, херэежен колхозчуларынын, механикаторларынын, совхозтар болгаш МТС-тер ажилдакчыларынын, көдээ ажил-агынын тускай эртемнигеринин болгаш бүгү ажилчы чоннарынны

КЫЙГЫРЫ

Эргим өшөр!
Көдээ ажил-агынын шыгымы көдүрү дугайында бистин партияныстын Төп Комитетинин болгаш Совет чазактын шийтирилери көдээ ажил-агынын бүдүрүчү күштерин улам ийди көгөткөдөргө таарымчалык байдалды тургускан, тараа, эгт, сут болгаш көдээ ажил-агынын өскө-даа продуктуларын бүдүрерин көүдөдир дөң демиселде совет уагустун канчаар-даа аажок уаг күш-ажилчы деппейи лайыктырган.

Таңды, Каа-Хем районнарын эр, херэежен колхозчулары, механикаторлары болгаш көдээ ажил-агынын бүгү ажилдакчылары көдээ ажил-агы култураларын тарымшыны агротехниказын өкшидер талазы-биле өлөөн амырларын чоруткан болгаш байлак дүжүтү өстүрүп алган.

Тарааларынны кысык хуусаа база чидирип чокка ажаап алырынны чедирини аңгылап ажаап алымшынын демиселдег аргазын кайи хире калба, боттуг болгаш организацион өү-биле амырларыннан камааржы дөңгөргө бүтүрөөн бис. Тарааларын кезилденин ийи фазалык методун калбаа-биле амырларын үндөлөөн база хоовларын ажил-ишчилерин ортузунга калбарган социалистик чарыштын түндөйинде күрүнегө тараа дузаарынны болгаш садарынны планын хуусаа бетинде күөсеткен бис.

Партиянын болгаш чазактын шийтирилерине сорук көргөн Таңдын болгаш Каа-Хемин ажил-ишчилери күрүнегө 5 миллион пудтан өвөөш өвөө тарааны Тыванын ажилчы чоннары бээр дугайында СЭКП обкомунун бюросунун болгаш облуккомун доктаалын деткешиваан, боттарынны кураалдарын болгаш аргаларын санап көрөш, Таңды район күрүнегө 1 миллион 300 муң, Каа-Хем район 1 миллион 280 муң пуд эки шынарлыг тарааны дузаар болгаш садар деп хүлээгелни боттарында алган.

Бо чугула сорулганы боттарынын дөң демиселдег, «Элегес» совхозтун ажилдакчылары күрүнегө 488 муң пуд, «Революциянын чалбымын» колхозтун эр, херэежен колхозчулары 183 муң пуд, «Найрал» колхоз 158 муң пуд, «Тинделге» колхоз 100 муң пуд, Каа-Хемин «Тинделге» болгаш «Бургангар» колхозтары 183—183 муң пуд тарааны садарын хүлээгелни өскө-даа ажил-агылар боттарында бедире хүлээгелерин алган. Алдынан хүлээгелер дузаар тараа дузаар болгаш садар үргүлчүлүг турар.

Таңдын, Каа-Хемин тараажылары болгаш дүжүт ажаап алымшынын талазы-биле колхозтарга болгаш совхозтарга дуза көргүзүп турар областы болгаш

район төптөрүнн, Хоу-Аксы стурун ажилчыларын болгаш албан-халакчылар тарааларын ажаап алымшынын октябрьны 10-га чедир бүрүн доозар болгаш алган хүлээгелни күөседир дөң ажаап алымшыны машиналарынын бүдүрүчүлүгүн бар-ла шаа-биле бедирине, жаткалары ийи өөлчөгө амырларынга, мурнакчы дуржуулан практикка калбаа-биле непередирине кемчелерини ап турар. Бүгү култураларын бүрүн херэгелдине четчир үезин фондунарын колхоз, совхоз бүрүзүгө ууар, колхозчуларын күш-хүннеринин төлөвринине четчир кемчелдин тарааны бөдөр хандыар, фондунарын тургузар болгаш ийитинин калынга өргөжөк чугула санын концентраттыг кемчери тускайлаар бис.

Бүдүн болгаш шыгыг кемчери жөөнөөринин планын күөседирин чедип амыр, мал кемчери мал ыштыгларына өй-шаанда чедир бис.

Белир чымын бедир дүжүтү амырны өки стуруну тургузары-биле чаксы тарымалыг бүгү шыгыгге четчир аныс андарылазын өй-шаанда чорударын хандыар бис.

Малдын азыралын болгаш ажаалазын өкшидер, мал ажилын көгөткүр планын, мал ажилын продукциязын күрүнегө дузаарын болгаш садарынны күөседирин чедип амыр болгаш малды ыштыгалазын өй белегелээр бис.

Планда амыр күрүнегө тараа дузаарын болгаш садарынны талазы-биле алдынан хүлээгелни 1958 чылдын октябрь 10-га чедир күөседир дөң, дүжүт ажаап алымшынын чедиринин доозарын дөң, мал ажилын продукциязын күрүнегө дузаарын болгаш садарынны планынын долдур болгаш амыр күөседир дөң, 1958 чылдын бүгү көдээ ажил-агы амырларын үзөлөгел доозарын дөң Октябрьдин социалистик Уаг революциянын 41 чык өвөө болгаш СЭКП-нин ХХI съездинге алдар кылдыр социалистик чарышты калбаргыне Тыва автономнуг областын бүгү ажил-ишчилерин кыйгырып тур бис. Оон-биле бистин Төрөөн чурттувун күчү-шымын улам ийди бичылаарына төлөткү салымшынын килер бис.

Бо кыйгырыгны Таңды, Каа-Хем районнарын эр, херэежен колхозчуларынын, совхозтар болгаш МТС-тер ажилдакчыларынын, көдээ ажил-агынын тускай эртемнигеринин болгаш бүгү ажилчы чоннарынны бригада хуралдарына чугаалашкан болгаш хүлээп алган.

Кызыл туку тывысканы

СЭКП Би-Хем райкомунун болгаш райуккомунун каттышкан хуралында районун удурутур ажилдакчылары, колхозтар даргалары, партия өгө организацияларынын секретарлары олуршкан.

Бүгүнегө тараа дузаарынны талазы-биле мурнакчы болган дөң СЭКП обкомунун болгаш облуккомунун шийтирил Кызыл тутун Би-Хем району партия обкомунун секретары өш А. В. Анкудинов тымыскаан. Шийтирил кымы тууту хүлээп алгаш, партия райкомунун бирги секретары И. У. Савини өсө ап чүве чугаалаан.

Бистин районун кедээ ажил-агы артылырынны кемчигүнери, «Өкө» совхозтун ажил-ишчилери, көдээ ажил-агынын тускай эртемнигерини бо чымын дүжүт ажаап алымшынын чидирип чокка өй-шаанда чоруткан, күрүнегө 2400 тонна тарааны дузаар болгаш ам 1000 тоннамын Төрөөн чуртка бээр. Планда амыр Төрөөн

чуртка хөй тараа бээр дөң хүлээгелни алдарыг күөседир аргалык болган бис.

Ленин аттыг болгаш «Тинделге» колхозтар дүжүт ажаап алымшынын сентябрь 25-ге дооскан. «Искра» көдээ ажил-агы артык ам дүжүт ажаап алымшынын доозарынны кырында. Ол колхозтарын тараа амыр бүгү техниканы «Кызыл сымдыс», «Хадны» колхозтарже доп дөңгөр чорудар бис.

1958 көдээ ажил-агы чымын чедиринин доозар, дүжүт ажаап алымшынын району октябрь 1-де бүрүн доозар. Ичингаш төрөөн совет күрүневиске ам-даа хөй-хөй муң пуд тарааны бээр бис. Бүгү малды бичыг кем-суур болгаш чымын калбаа-биле бүрүн хандырып турган, ооң баш санын өстүрер болгаш продуктулуг чорун көүдөдир талазы-биле алган хүлээгелдег социалистик партияныстын эөлчөг чок ХХI съездинге алдар кылдыр күөседир бис,—деп, ол чугаалаан.

500 000 пуду күрүнегө

Чаа-Хем районун ажилчы чоннары партияны эөлчөг чок ХХI съездинге күш-ажилчы белегелтер дүжүт ужурун дөң уаг дөңгөрүлүштүгү амырлар турарлар. Съездинге алдар болдурган социалистик чарышты моон мурунуга алган хүлээгелерин ам база катан өгө көрөш, улам бедиртен хүлээгелерин ап турарлар.

Күрүнегө тараа дузаарын болгаш садарынны чоруп турарын дугайында СЭКП обкомунун болгаш облуккомунун бо чылдын сентябрь 25-те үндүргөн доктаалын районун ажилчы чоннары танышты көрөш, ам 500 000 пуд тарааны Төрөөн чуртка бээр дөң лайыкшынын амырлар өгөлөөн.

«Бургангар» көдээ ажил-агы артылыг колхозчулары күрүнегө, мал кемчиге, колхозчуларын күш-хүннерине бээр болгаш амыр-буру фондунга үзөр тараалан артымын болуп турар 3000 тонна тарааны күрүнегө бээр деп шийтирилөөн. Оон ийди «Найрал» колхоз 2200 тонна тарааны, Ленин аттыг колхоз 1400 тонна, «Тинделге» колхоз—1500 тонна тарааны октябрь 10-нун бетинде күрүнегө садар деп турар.

Колхозтарын күрүнегө садар тарааны саат чокка хүлээп алырын-биле Шаңчы, Ооруг деп черлерге болгаш район төвүгө тараа хүлээп алыр үш немедде пунктуларын тургускан. Ам ол колхозтардан күрүнегө шыгыларына тараалар килерил өгөлөөн.

Ажылдын бирги хүнүнде

Өвүр районун Хандайгы ортумак шкочазынны 8-кн классчалары 60 амыр киж башкылары-биле калды «Торгалы» колхозтун дүжүт ажаап алымшыныга килериле чокка чаа челе бергенер. Колхозтун баштаар чери өөрөндөйлерин уаг өөрүшкү-биле хүлээп алган болгаш оларын Арыг-Бажында 0. Дирьят-оолдун бригадасында бичылаан. Шкочачылар амырларын бирги хүнүнде 1 комбайн, тараа кезер ийи машина база автомашина-лар-биле амырлар килер. Бирги

хүнде кылган амырлар мындыг: 8 га черинг мажаан чыгган, 12 га черинг тарааны кестен болгаш снаптарын машина-биле дамылап турганнар.

Оз-ла хүн Эмер-оолдун уурунаны шкочачылар шапын долгандыр калбаа туларын дооскан. Ичингаш Сосорба, Ийна олар повоздар болуп, амандын кемчери база бедиртен өгөлөөнөр. Шкочачылар ол колхозга октябрьдин эгезинге чедир амырлар.

Комбайнер-биле чугаа

нышкынын ажил соксаал чокка үргүлчүлөшкөөн.

Бюрюуну комбайнын оду хожуула чырымын чоруп-ла турарын турда кезек суугу чак чаа калтып, Ичингаш-даа шаанда амыр лайыкшылаан, а комбайнар сок-ийи берди. Мээң барык-ла карак албайн барарын көрүп турган комбайнын оду чыры тургалык үзгүлчүлүгү, удатпаанда шаңга чедип келди. Бюрюо чунуп арылган, чымынын алдыга, ооң-биле чугаалажып эгелденис.

Баштай ийи айтырылгар салып, оон канчан механикатор болу бергенени сонунулар, мында чед айтырдымыс:

— Каш чылда комбайнга амырлар келдиер?

Бюрюо элэин боданып олур. Ичингаш ора салгыны бир-ле чүве килер келген шыккан болган соонда, шырапы хүлүмзүрүп келгеш мында деп чугаалап эгелди:

— Комбайнга амырлардан бээр элэин үр болу берген мен. Эңне баштай «Элегес» совхозка амырлар турган, комбайнга өрөгөн мен.

Ичингаш Тыва Арат Республиказынын 15 чыл оон таварыштыр 1936 чылда «Коммунар» деп комбайн ССР-ин чазанын белез деп чедип келген чүве. Ол дээрге Тывага келген баштайгы комбайн ол чор ийи оон. Мен ол комбайнга баштай дүжүт бир комбайнга эөлчөк амырлар тооголүл араак, далаш чокка чугаалап олур.

— Мени тракторга-даа, комбайнга-даа Глушков өөрткен. Ол ам Сарыг-Сеп МТС-те механиктер турар дээр чорду—деп, ол чугаанын үргүлчүлүгү. — Ам бистин районун «Хадны» колхозунун даргазы өш Вячеслав-биле ийилээн эш баштай бир комбайнга эөлчөк амырлар турган бис.

Ичингаш амырлар турган байдалы-биле ам үеде амырларын килер апарганлыг дээрин сонунулар айтырдымыс.

— Ол үеде комбайнын шынары база мыдыг турган чүве ийишке амыр кызын билг дуржулазымын чед-

пези чүве ийишке, билг дуржулга чедипти-ле ол чор оон, комбайн үргүлчү-ле үрелер боор чүве. Оон-биле үрелдер дөң киж пат-ла болур чүве болгай-аан. «Согул амыр чеге чораш, сокурту-ла туруп бээр» деп конуламын-даа турган бис ийи—дөң, Бюрюо бодун шоктангы катырып кааш, оон ийди үргүлчүлүгү.

— Бо колхозка каян келген силер?—деп айтырдымыс.

— МТС-ти эде организастаан соонда, шырап колхоз боорга бо Ленин аттыг колхозка кирер деп шийтирилген алгаш, манаа эртен чазын келген мен—диди.

— МТС-тин комбайнери тургандан, колхозтуу апарганы кылдыр ылгадыдыр?—деп айтырдымыс.

— Оо, ооң ылгалын черле кылдыр дивес дээр! Бистин колхоз ам боду тус комбайнардыг, он амыр яны-буру тракторлардыг, бо шаанда хөдөлүп турар хөй чүл нарын машиналардыг апарган, магады чүве шыкчалык бо—дөң оон ийди уламчылады.

— МТС-ке киж амырлар турда, чамдыкта кижини будулдуруп каар чүве болган. Бир чеге конук тааржып, амырлар шудулай бөөрге, өскө шөлжө, хары-даа өскө колхоз-чө чорудар. 10—20 километр чеге хөй шак үе эртирер артык кылар чүл чыргыдар турган. Ичингаш кээр, кижини амырлар хөнуу-даа суларай бээр боор чүве. Ам бодунун машиназы-биле бодунун колхозуна амырлар амыр-дыр. Хөй чеге ийди-бээр чорбас. МТС директору келгеш бир айтырдымыс бээр, оон агроному келгеш өскө айтырдымын бер, колхоз даргазынын планы бир яны болу—кижи анында андагай бээр турган. Ам дээрге чангыс аай удурутталыг, чангыс аай планын болганда, ажил-даа будундур, амырлар-даа сокруктур—деп Бюрюо бодунун ханымшынын илередип олурду.

Бюрюо оон ийди чазын 10 конукта картофель тарып олуртур машинага күөсүр чымын силос комбай-

нынга амырларын база биске сонунулар чугаалады.

— Силер бо чымын анылап ажаап алымшында-дыр силер. Оон чер-ле амырны кайи хире боор-дур?—деп айтырдымыс. Бюрюо салган айтырыгын эчинегиз чедир тайылбырлап бээр чанчылы-биле чугаалап үргүлчүлүгү.

— Моон мурунуга оон киж билир өвөө, ам херек кырында амырлар бергеш, анылап ажаар арганы амырныга киж амыр-ла бузурээр чүве-дыр. Тарааны дүрген ажаап алырынга-даа, чидирип болдурусунга-даа амырдыг, тараа кургак болганда оон күрүнегө дузаарын база дүргелдир.

— Комбайнер кижини бодунга кылдыг амырдыгы?

— Ылангыя комбайнер кижиге база эки чүве бар. Кестирбишаан бастыры чорук комбайнга аар, ичингаш машина үрелер, амырла саат таварыштырар. Анылап ажаарга ыныг болурус, баштай кестирер, оон соонда болдуруп бастыры болганда комбайнга чик, үрелер чорук барык болбас боор чүве-дыр.

Бис-даа комбайнер-биле чугааламыс дүрген доозарын бодай бердизис. Кино база үнер деп барган, комбайнер-даа дыштанымсалды мыйна деп бодал бистин далаштыра берди.

— Бөгүн каш гектарын ажадынар?

— Демги чак өвөө болза бо бригадала анылап ажаар дөң кестинген чалдарын болдуруп бастырынын доозуптар киж мен. Ичингаш доозулайын баарды. Чү-даа болза 25 гектар четкен боор.

— Черле хүнде норманар каш гектарды, оон чеге чедиритер-дыр силер?

— Хүнде норман 8 гектар чүве, а мен эки хүнерде 30 гектар чедирип турдум. Сезонда 180 гектарын ажаар нормалыг киж мен. А мен ам артык бичи черин доозуларыга 262 гектар болур.

— Чамдык хүнерде нормаларын 300 хуу, а сезон нормалын 200 хуу ажырыкандыр силер аа?—дээривансык.

— Ийиди болганда-ла ол-дур ийи

Хүнде 25—30 гектарны ажаап турар

Каа-Хем районун «Кызыл туу» көдээ ажил-агы артылыг өш С. Чепрасовтун комбайн агрегаты тракторист өш Н. Кызыл-оол, штурвалчы өш Игченко күнде 25—30 гектар черин тарааны ажаап турар.

Агрегат өөлчүг беш конукта 205 гектар черин тарааны аңгылап ажаар арга-биле чоруткан, 550 центнер тарааны бастырган. Мурнакчы механикаторлар гектар бүтүрүндө ортуула-биле 20,6 центнер дүжүтү ажаап ап туралар.

Б. ХӨВЕНМЕЙ.
Би-Хем райком,
Ленин аттыг колхоз,

Хой тарып боозадыры четпес темпилиг чоруп турар

Малдын баш санын көвүдөдү, оңдукту уюштуруу бедейлерге чыгуу зоотехниктерге кемелдерин бирөөнү хойларны эки уксалыг ишкарларын үрөс-биле тарып боозадыры болур.

Бистин областың муракчы кезде ажы-агыйларының ууртукчулары, тускай эртемнигери бо чугуда ажылды үнелен көргөш, баш бурчтар кичөөрөйлүг белеткенген. Барымы-Хемчик районун «Большевик» колхозунда бо херек организа- чок чоруттуну турар. Мычарга хойну тарып боозадыр ажалда областы эске муракчы колхозтарын шагда-ла организаствыг этелген бола- гаш харын-даа дооступ турар.

Бо колхозта хойну тарып бооза- дырында ажалга 28 нарын дүктү кошкарлар бар. План бугаар 2000 хойну тарып боозадыр. Ол хире хойларны боозадырында артель- дин кошкарлары четгир турган. Хой тарып боозадырында өй-шаанда белеткенеш, ону эки шынарлыг чо- рутарын колхозтун ууртукчулары болгаш тускай эртемнигери билер. Ол айтыргыже колхоз баштаар чери кичөөрөйлүг салбаан деп база-ла бол- бас. Хой тарып боозадыр пунктуну ажалдагызында Ооржак Шамбүдү тоюулаан. А херек кырында ол ажалды соңгаралдын-ла турган. Хой тарып боозадырында хой тарып боозадырыне кыриер деп телефон-биле айтышкын кел- дерге чүге мычын колхоз даргазы эш Чамыдак тарып боозадыр ажал- дагы Ооржак Шамбүд болгаш зоо- техник Глухова оларын фермалар- же бары, хой тарышкыныче кир- ерия дужаган.

Чадаана хоорайда хой тарып бооза- дырының станциясы хой ажылы- ның ишпей турар деп база болбас. Ол станцияның директору эш Сударев ол колхозче 12 кошкарларын нем- штир чорудар дөш колхозтан машина негөрөт, колхоз даргазы эш Чамы- да ону үстөктен. А херек кырында чү болганар.

Эржактыге кыриштер дөш ол кошкарлар арган, кошкар, тарып боозадырыга таарынасы, 12 кош- карыны чүге чалгызы эржактыге кырип болур аралык болган. А кол- хозтун боозадыр шилетини кош- карлар база-ла мындыг байдалда бо- луп турар. Мөөч түнөлгө хой- ларын тарып боозадыр ажал уз- дагып, озалдан, колхоз 2000 хой- ларын тарып боозадыр турган чүгө 1100 башты арай деп тарып бооз- аткан.

Хойларның тарып боозадырында он агыда четпестер база хой болуп турар. Хой тарып боозадыр пунктуда агылдаан өрөзл хөлчөк

биче, кызы болгаш ону чугайла- баан. Пунктунуң үзүктел чок ажал- дагына негетинер тастар, чувар- демир база клеенкалар болгаш өскө- даа херекселер чедишпей турар. Бир өвөс зоотехник Глухова ол херекселерни өй-шаанда сактып алы- ры-биле колхоз баштаар черише шындыг негелдени тургускан бола- ла, ол четпестер турбас ийик. А эш Глухова ол ажалче чогуур кичөөрөйлүг салбааны мөөч көстүп турар.

Кажан ол бүтү четпестерни бис- тер өздөлөткөн көргөш, колхоз дар- газы эш Чамыдактын айтырарымыс- ка ол актын кыскаш:

— Мен качан билер мен. Ол дөргө, зоотехниктиг херек-ле бол- гай, менден ол негелде-даа кылбаан — деп харымылаан.

Колхозта бүдүрүчү кошкарлар- ның ажалдагы кончуг багай бай- далда турарын демделгери чугула.

Бир бүдүрүчү кошкарга кончуг район бугаар 2 килограмм кон- центратты бөр турбуже олар чүгө 500 граммы берип турарлар. Он агыда бүдүрүчү кошкарларга ви- таминиң негелде четпестеринге ба- за бериле турар. Чоокта чаа Кызыл- Мажалык МТС-тин кол зоотехниги Леонтьев болгаш областың көзө- ажы-агый аргелезиниң зоотехниги эш Селых олар аңаа база чораннар.

Ол тускай эртемнигери четпестер- ни көргөш, ону ууткаарының хем- чегерин алырын колхоз баштаар черишен негөрү укуртуп турган. А олар ону кылбаанар. Оларга район талазы-биле ортук сан ме- дө-ле сонугарыч турган бөрү чадавас. Мындыг чорук-биле чөпшө- режин болбас.

«Большевик» колхоз хой тарып боозадыр талазы-биле сөөлгү чөрдө эвес-ле болгай. Мычынган олар чүгө ол колхозче четпес, команиров- калаан мыныгылаан демделгени алган, демир халкынары билдир- гир.

Хой тарып боозадырының үзи эртин бар чыдар. «Большевик» кол- хозтун ууртукчулары колхозтун хойларынның баш санын кызык өл- дашынының хураганары-биле кө- вүдөдү деп эки херекти шиттир- лен алганар.

Колхоз баштаар черины, партия эге организацянының хулаалгези- ной тарып боозадыр ажалды шы- нардыг эртирер болур. Ол мышак машина-трактор станциясының тус- кай эртемнигери ол херекче бот- тут дузаны чедире негетиниң турар. Чүгө мычын ол чугула кам- панияны чедишкенин эрттирип, хойларның баш санын көвүдөдү болур.

Н. ВАНЬКОВ. П. ЧЕЛБАН-ООЛ.

Аас-кежиктиг уруглар

Ак-Турунда уруглар бажыны- ның ишти-лаштын шукатура- лаан, агарты чугайлаш каан. Ырастан-на өздө. Ону догтай- дыр кылып каан уруг херим иштинде чаа туткан болгаш ту- дуу турар бажынар ол чаа-ла тургустунуп, сайыран турар деп чүвени тодогтай чугаалап турар.

Уруглар бажыныга чоокшу- лап, херим иштинге кирип кел- дерге бичин уругларның хөлгүг каткым, чугаа-сөөдү, ыр-шоору база бир өрөөлдө бажыныг хөл- гүг чаагай үнү дыңдап каар.

Аңаа кирип келдиривиске-ле өөч директору Куулар Байыр-оо- лович Семие-оол бисе ууражым келгеш, бодунуң өрөөлүнче ап- парган, мында уруглар бажыны- ның байдалы-биле таныштырды:

— Бистин бо уруглар бажы- нында областың барык бүтү рай- оннарында өскүс чаштар кел- генер. Чүгө чалгыс райондын кижичок. Ам дээринде тускай бажыч чок болгаш уруглар суур- да ортук школада өөрөшн турар. А интернамыс бо-дур— даш Куулар Байыр-оолович херексеи бар. Он агыда бажы болгаш бир скрина-даа бар. Устук-даа, эге-даа класстарыны өөрөшкелери кыдыг-даа хөл- гүгө ынактар. Мычынга Кыргыс Михаил бажыга мыак болгаш орус, тыла ырлары мергежи- лди-биле күүседип турар. Танчы- лар, вальстар ойнай бергенде өөрү уугу сеткил дайнышкыны- биле ону дыңап, доран-на ой- нап, таңылап эгелей бөрлер. Ол мышак Салчак Клара гармонга ойнан турда он шоолуг-ла ду- давас.

Куулар Байыр-оолович эге- зинде-ле бисти уруглар бажы- нында мастерская аргелекчи Михаил Григорьевич Бухтеев-биле таныштырып каан чүве. Уруглар бажынының күш-ажыл талазы-биле инструктору Миха- ил Григорьевич бастери мастер- скалга апарган:

— Бо чымын мастерскаямыс- ка үш чаа станоктар алган бис— дөш, таарыган хевиринг:

— Чаа тускайлаган анык- тар мышак чаа-ла тургустунуң турар болгаш бажынымыс бичи- ги кончуг ийин. Удасе бугауг мастерскаяга четгир бис.

Мастерскаяда мышак чааар столяр, слесарь ажылдары, кыл- дыр херекселер болгаш үш чаа станоктар бар болду. Даарып чаа машиналар алдынан. Күш- ажыл кичазиниң уруглар мыак. Мычынга токар станоктары келген соонда Шалык Кара-оол бажы Михаил Григорьевичиң шуут-ла эдерип чоруп турар апарган. Баштайгы үеде станок- тарыны тургузуу айтырып, өө- ренип ап турган болза, ам бө- дүнүң көзөктери кылып турар



Чурукта: бирги класчылар Вера биле Бак-көк оларын боттарының чедишкенин Севил Кууларга чугаалап турары.

шарпан. Шалык Кара-оолдун болгаш көзөктери эки шынарлыг.

Аңаа уругларны чүгө күш- ажыл кылырынга чачыктарар өвөс, а оң кичазиниң уугу- дузының дугайын көргүтүп турар мындыг кижикти Куулар Биче-оолович чугаалаан. Алды- лар, вальстар ойнай бергенде өөрү уугу сеткил дайнышкыны- биле ону дыңап, доран-на ой- нап, таңылап эгелей бөрлер. Ол мышак Салчак Клара гармонга ойнан турда он шоолуг-ла ду- давас.

Куулар Байыр-оолович эге- зинде-ле бисти уруглар бажы- нында мастерская аргелекчи Михаил Григорьевич Бухтеев-биле таныштырып каан чүве. Уруглар бажынының күш-ажыл талазы-биле инструктору Миха- ил Григорьевич бастери мастер- скалга апарган:

— Бо чымын мастерскаямыс- ка үш чаа станоктар алган бис— дөш, таарыган хевиринг:

— Чаа тускайлаган анык- тар мышак чаа-ла тургустунуң турар болгаш бажынымыс бичи- ги кончуг ийин. Удасе бугауг мастерскаяга четгир бис.

Мастерскаяда мышак чааар столяр, слесарь ажылдары, кыл- дыр херекселер болгаш үш чаа станоктар бар болду. Даарып чаа машиналар алдынан. Күш- ажыл кичазиниң уруглар мыак. Мычынга токар станоктары келген соонда Шалык Кара-оол бажы Михаил Григорьевичиң шуут-ла эдерип чоруп турар апарган. Баштайгы үеде станок- тарыны тургузуу айтырып, өө- ренип ап турган болза, ам бө- дүнүң көзөктери кылып турар

чугу хой, оң чыдагаанын кам чок өлгөлдө дөш билдиргир. Чыл эгелден бөр машиналарга артык көзөктөр садырыга колхоз 20 муң ажыг рублун чарыдаан.

Колхозтун механиги Х. Байыр артык көзөктөр садыр чүве ме- гелен турган колхозтун кассасын- дан хой түндүг ашканын ап турар, мычылда-даа өң сактып келген чуга- дери чок болуп турар. Машина ду- гуну алды дөш бодунуң катты Ке- кейте 725 рублун Байыр колхозтан үндүрүп берген. Херек кырында ме- ханистиң сактып келген дугун кө- зүлөй турар.

Чурукта: Шалык Кара-оолдун токар станоктунда ажылдап турары.

уртулар бажыны-биле кожа кы- ламы турар тудугже айытты—оо доосту бөрөтө ам-на тускайлаан уу- лу-тур бис ийин...

Душтетиң кем соонда уруглар- ның кол нуруузу-ла даартагы кичазелерине белеткенни, бажы- ныга берген онаалгылары күд- есип турганар. Чамыктары столярда олуруп алган сан бо- дан азы домак чогааткан, а кел- керин чечен-чогал номчан органинар. Уругларны назы-хар болгаш класстар айы-биле тус- тус өрөөлдерде агы-агы чурт- талып турар. Хөстүг шастарда уруглар солун чүддерин кылып турар: уран-чүгү, таңым, дара- нылга болгаш фото-чурк бөл- гүмери ажылдап турар. Бо чыл- дан эгелеш, аңаа математика бөлгүмү ажылдап эгелээр.

Мындыг хөлгүмүң бүрүн

оон-даа өскөлөрдө эки шынарлыг төүрт хойларны тускайлап үскөн. Чадаанада көдө ажыл-агыйның дур- жулга станциясы колхозтарның шөр малының тарып боозадыр- лагына боттуг дузаны чедирин, Ле- нин агтыг, «Октябрь 40 чымы», «Кызыл тарачын» болгаш «Ок- ттябрь 30 чымы» колхозтарга 20 кошкарларын берген. Станцияны тускай эртемнигери колхозтарга база дузалажып турарлар.

Сентябрь 22-ге чедир районда нитизин-биле 1630 ажыг баш хой- га тарып боозадыр чоруткан. Он иштинде «Октябрь 30 чымы» колхозта 503 баш, «Хорук-Даг» колхозта 265, «Кызыл тарачында» 285 баш, Ленин агтыг колхозта 208 баш хойларын тарып боозаткан. Чамдык колхозтарның баштаар чери- ден, мында партия организацялары политистиг бо чугула кампанияны херези уугу-ла төмөчуга албайн турарында ук ажыл оожум темпи- де чоруп турар. Чыжа, «Коммунизм- че орук» колхозта (баштаар чериң даргазы эш Шириндип, парторг эш Шангыр-оол, Чыргакы көдө Советтин даргазының ораалкычы эш Маадыр-оол) ийи пунктун бар херезинде мыда байдал өскөшөйн турар. Ол мышак кайымында-даа 100—100 баш хойга тарып бооза- дыр чоруткан «Большевик», «Октябрь 40 чымы» колхозтарның ууртукчулары шиттириг хем- чегерин албайн турар.

Шөр малдын тарып боозадыр- ланың херези «Искра» колхозтун даргазы эш Доктугу, парторг эш Чамык, Чадаана көдө Советтин даргазы эш Чигир-оол тоомча чок- ка көрүп турарлар. Ук колхозта тарып боозадыр чорутуу пунктунуң чоокта чаа-ла кылган болгаш тарып боозадыр ажылы сентябрь 22- ге чедир орта эгелешкен.

Шөр малдын тарып боозадыр- лагы план бугаар районга хүнде- ле 45—50 баш чедир чорудуп турган, организаствыг эртирер чорук рай- онун көдө ажыл-агый ажалда- чыларының, партия, совет органи- зацияны эң чугула сорулгазы болур.

М. СЕВЕН.

Республикага чыдаалар

Сыпта «силостан» кукуруза

Сентябрың сөөлүредир күөтүң сөөксумаар чаны кырын, өң-сипте- ниң өңү саргарып, шынаалы-даа, тайгалы-даа бодунуң ногаан өңү оскуну, алдын-сарала кыдыр оңун калыр.

Малга шыктыг чөмөри белет- кеп алыр десе, ногаан үңкүстери өй-шаанда көсөш, силюстан алыр. Олар ногаан шык шынарны чы- дирбес. Бир өвөс силюстанда болза, олар база-ла саргай кургай бөр. Мычынган силюсту оңгарарга, траншеяларга, башталарга кылыр болгаш чамдык таварыгаларда чер кырында силюстан-даа кырын дуй шык баштырып каар.

Барыш-Хемчик районун «Кызыл тул» колхозунуң даргазы эш Манзыркыч, партия организаця- нын секретары эш Биче-оол ку- курузаны сыпка кургалыр сактыр «силюстарының» арганы тылкан. «Силюстан» кукуруза 10 ажыг гектар.

Колхозчуларының аңаа хомудары чөп.

— Тарып өстүрүп алган куку- рузанымыс сыны-даа тура курган ка- лы. — Ногаан турда кезип алмыр дөривиске, — ол чериңе тургузуң

Нитиниң хөрөңгизин камныг ажыглаар

Сүт-Хөл районун «Ишкя» кол- хозта 7 автомашиналар салаткының турга-даа, херек кырында аларның иштинде 4 машина ажылдап турар. Болхоз баштаар чериңиң даргазы эш Найдырның болгаш ревизио комиссиясының даргазы эш Селе- ниң автомашиналарың ажалда, өдөлгө дугайында мында чорут- талып турарын ажалда алган колхозтун чамдык чыдаачылары нитиниң хөрөңгизин кам чок эди- рип турарлар. «ЗИС-5» деп чаа ма- шинаны чылаачы Карак хулаң ал- гаш, бүдүр чартык чыл ажылдаш ону сандан үндүргөн. Колхозта өскө машиналарың үрөш чорук кон-

Электри лампалары кыпнастаан

Чөөп-Хемчик районун «Искра» колхозунуң төвү Бажы-Алаак суурун бажынының электри токарлары эртен чыны бүрүтү- биле кыриер. Мычылда-даа май ай- чазаныга ажылдары кылып турда Алдын-оол мастер апарган. Дыштаныр хүнде бөшн мастер- скалга хүнээр.

Дааранылга бөлгүмүңе уруг- лар барык-ла шуутуу кырип турарлар. Оларның көстөргө даар- рап, силкин каан азы-бүрү кы- лыгырың дыштанылга өрөө- линде аскан. Дыштанылга өрөө- ли уругларның өң-не мыак че- ри. Аңаа олар шытыраа, шаш- ка, хөлгүм ойнаар дөш чыгып келдирер.

Он агыда уруглар столваа- га үргүчү дузалажып, азы-бү- рү чөккөрүн кылырынга өө- ренип ап турарлар. Повар Наталья Егорова Данцова уругларның башкымы. Кандыг-даа чөмөри амдангы кыдыр кылырынга олар өң өөренип ап турарлар.

Ак-Турунун уруглар бажы- нында өскүстөр амгы үеде шак мычар аас-кежиктиг өзүп, дору- гун турарлар. Ол болза, партия- ның болгаш чаластың өзүп олур- гар анык салгакчылар дуга- йында уугу салгыш салышкы- нының өлөрөшкениниң бирөөн болур.

Пассажирлерге таарымчалыг байдалды тургузар

Бай-Тайга районун төвү Төзөл суур-биле Кызыл арганыга пасса- жирлер агаар транспортунуң дуза- ны-биле саат чокка аргымын турар- лар.

Мычылда-даа Төзөл суурда само- лет хөвөр чөрдө пассажирлерге таа- рымчалыг байдалды тургуспаан. Мында дөш болгаш аргылаңар чөрдө чок. Билет садыр тускай идеясы-биле саат чокка аргымын турар- лар.

Мычылда-даа Төзөл суурда само- лет хөвөр чөрдө пассажирлерге таа- рымчалыг байдалды тургуспаан. Мында дөш болгаш аргылаңар чөрдө чок. Билет садыр тускай идеясы-биле саат чокка аргымын турар- лар.

Тудуг ажылы оожум чоруп турар

Бай-Тайга районун «Тиндэг» колхозунуң баштаар чери бо чымын 50 ажыг колхозчу өрөгөргө чурт- талага бажыныны тудар деп шити- пирөөн, мычылда-даа бо хүнереге чедир чүгө 9 бажының ханалары салдырган болуп турар.

Тудуг ажылының хождун туура- нын кол чыдагааны болза, тудуг материалдарының чедишпей турарында болур. Баштаар чериң даргазы эш Одуң-оол тудуг мате- риалдарын АТБ-дан машина хөлө- зүн чыдаган болур.

Башкыларны оран-бажың-биле хандырар

Таңды районун «Совет Россия» колхозта чеди чыл шөлөзүңиң ты- ла класстарының башкыларың чурттаган оран-бажың-биле хандыр- бажының учурунда Владимирова суурун чурттагычыларының бажы- нын кезип чоруп турарлар.

Амгы үеде 4 башкыларың бажы- ның оран-бажыны хандырып берип болур аргаар «Совет Россия» колхозта (даргазы эш Турген-оол) бар. Балтамы көдө Совет (даргазы эш Доронин), районо эргелекчи эш Михайлок олар чөккүс хүнере- де башкыларың амдыраал-чуртта- галымыче кичөөргөйни салыр өйү келген.

Четпестерни чайладыр

Култура албан чедириниң көргө- дөнгө белеткес ажылы Овур рай- онунуң култура албан чедирине багай чоруп турар. Иланыга район- нуң Култура бажынының туткан чыдаан бөр оң сентелезин чыг- рыс-даа удаа кылып көрбөш болган— бо чымын ийи айла оң сентеле- зин эгелеш-даа болза, кончуг оожум темпилиг чоруп турар. Районун Култура бажынында деңдирин Сөссөдлар, концерттер, аныктарын дыштанылга келдирер болбайн турар. Мычылда-даа оң чымын рай- он төвүндө колхозче апарган болган. Ол мышак 19-та «Угбашка- лар» деп кинонун 2-ги кезеэ районта келбэн чок турда-ла чарлап алган турган.

Бо четпестерни ууткаар дөш дарый хөмчөлөри алыр херек.

Ч. МОНГУЛ-ООЛ.

Баштаар черден келген сургакчылар

Областың хереклекчилер коопера- цияның баштаар чери районна- рың хереклекчилер кооперация- рының ажылында дузалажыры-биле бодунуң чоруткан сургакчыларының районнарга барган кылган ажылы хынавайы турары кончуг четпес. Ону ажылап алгаш баштаар черден келген чамдык төлөөлөр районнарга боттуг дузаны көргөшөйн турарлар.

Бо чылдың июль айда облот- ребовоотун калдыр кидизиниң инструктору эш Кураивцев Сүт- Хөл районунуң баштаар чериңиң кадрлар-биле ажылында дузалажы- ры-биле районга сургакчылар кел- ген. Эриңде ол районунуң апарачы- та ажалдап турган эш Кураивцевти баштаар чериңиң ажылаачылары ийи-биле хүлөө алганар. Баш- таар черден келген сургакчы Хөл- Тайга, Кызыл-Тайга магазинери- не бар кижичи мен дөш районун кол бухгалтерин эш Отош-биле сак кидизиниң чик машиназын муңун



Чурукта: (солгай талазында он таламыче) Оюн Лора (7 кл.), Оюн Саша (10 кл.), Салчак Тамара (6 кл.), Монгуш Оюмча (5 кл.) оларның бажына онаалганы күүсөдүп олурары.

Фотолары С. Феоктистовуу.

С. НАТПИТ-ООЛ.

А. ОРЛОВ.

